

BILTEN SLOVENSКИH KATOLIŠKIH IZOBRAŽENCEV (SKI)
IN SOCIALNE AKADEMIJE

LETNIK 14

ŠTEVILKA 2 ■ DECEMBER 2009

Društvo Slovenski katoliški izobraženci (SKI)

Pred drugo svetovno vojno so se slovenski katoliški izobraženci zbirali pod okriljem *Akadskega starešinstva*, ki je nato nadaljevalo delo v Argentini, kjer deluje še danes. V matični Sloveniji je začel zbirati izobražence Jože Strgar, univ. dipl. ing. hort, ob pomoči p. Mihe Žužka in pozneje dr. Janeza Grila, že od leta 1983. Doma in na tujem so organizirali več predavanj s perečimi temami in se udeležili mednarodnih srečanj s katoliškimi izobraženci iz evropskih držav. Dne 2 marca 1985 so v Ljubljani organizirali mednarodni mini simpozij z naslovom *Pogovor o miru*. Šele v tem letu so v cerkvenem okviru ustanovili *Komisijo za izobražence*, saj tedaj ni bilo mogoče niti misliti, da bi se organizirali kot civilnopravno društvo. Komisija je v letu 1987 prerasla v *Medškofijski odbor za izobražence (MOI)*, ki ga je Jože Strgar vodil do leta 1990. Odbor je svojo dejavnost še razširil in se vključil v mednarodno organizacijo katoliških izobražencev *Pax Romana*. Izoblikovalo se je pravo gibanje s številnimi domačimi in mednarodnimi prireditvami.

Po zmagi demokracije je večina vodilnih članov MOI odšla v politiko, in vse je bilo treba začeti znova. Jeseni leta 1994 smo ustanovili civilno pravno organizacijo društvo *Slovenski katoliški izobraženci (SKI)*, ki od leta 1996 izdaja interno glasilo *Zrno SKI*. Podružnice SKI so zaživele tudi po Sloveniji. Skoraj redno prirejamo predavanja in razprave o perečih družbenih temah.

Slovenski katoliški izobraženci smo z mednarodno pomočjo in ob sodelovanju *Inštituta za filozofijo in družbeno etiko pri Teološki fakulteti v Ljubljani* leta 1997 ustanovili *Socialno akademijo (SAK)*, ki je ob sodelovanju *Društva za trajne človekove vrednote Perennia* in *Mladinskega ceha* leta 2004 postala samostojni zavod Socialna akademija (SAK). **SAK** je svojimi enotami: **izobraževanje, raziskovanje in kulturne dejavnosti** prostor formacije mladih in odraslih **za družbeno odgovorno delovanje v javnem in zasebnem življenju, v tržnem gospodarstvu in v civilni družbi**. Zavod SAK je ustanova nacionalnega pomena, saj je preko visoko strokovnih sodelavcev vpeta v družbeno dogajanje v Sloveniji in širše. Glavne dejavnosti zavoda SAK so: **osnovni študijski program SAK, izobraževalni seminarji, kulturni in izobraževalni večeri, srečanja diskusijske kavarne, izdajanje publikacij, programi za promocijo znanosti, promocija podjetništva, organizacija kulturnih prireditev in natečajev, mednarodne dejavnosti, posebno glede delavskih vprašanj. Doslej je na osnovnem študijskem programu diplomiralo 200 slušateljev SAK**

Več o Socialni akademiji, še posebej o osnovnem študijskem programu SAK si oglejte na www.socialna-akademija.si.

ZRNO, Interno glasilo SKI

Ljubljana, maj 2009, letnik XIV, številka 2

Izdaja Društvo SKI, Janeza Pavla II. št. 13, 1000 Ljubljana

TRR: Raifeisen Krekova banka 24200-9003989427

domača stran: www.drustvo-ski.si; e-pošta: ski@drustvo-ski.si

Urednik: dr. France Cvelbar

Oblikovanje naslovnice: Jan Kocbek

Naklada 800 izvodov

ISSN 1408-1911

Uvodnik

Čas priprave te številke Zrna je čas velikega spomina. Obhajamo 50 letnico smrti ljubljanskega škofa dr. Gregorija Rožmana, ki je 16. novembra 1959. umrl v Lemontu (ZDA). Bil je velik človek, velik škof in velik Slovenec, kljub temu, pa med Slovenci ni nikogar, ki bi bil tako krivično blaten, ki bi mu vse to, kar je mislil in delal pošteno, izvili v najbolj podlo laž. Vojaško sodišče ga je po vojni v odsotnosti obsodilo kot narodnega izdajalca.

Njegov spomin je bil delno opran šele pred dvema letoma, ko je Vrhovno sodišče sodbo iz leta 1946. razveljavilo, in letos spomladi, ko je Okrožno sodišče v Ljubljani sodni postopek ustavilo. Ob obletnici smrti smo Slovenski katoliški izobraženci, v sodelovanju z Novo slovensko zavezo, pripravili odmeven spominski zbor z naslovom Križa teža in plačilo. Predavanja bodo izšla najprej v Tretjem dnevu, nato pa verjetno tudi kot knjižna izdaja. Nastop akademika dr. Kajetana Gantarja, ki je kot begunec-mladoletnik delal v isti tirolski vasi, v kateri je našel zatočišče pokojni škof Rožman, pa je objavljen, (za okus po simpoziju) v tej številki Zrna.

V ostalem je ta številka posvečena vprašanju o pluralizmu in relativizmu, ki nas v času globalizacije nadlegujejo z vseh strani.

Pluralizem je vrednota, ki naj bi rešila moderni svet pred samouničenjem, kot posledico spopada civilizacij. Pomeni sprejetje drugačnosti ljudi in mirno sožitje z njimi. Tudi sprejetje drugih kultur in religij. Lahko ga vidimo kot ideal, če pa bi ga realizirali nepremišljeno, bi postalo človeštvo kot košara olupljenih jabolk, ki so v primerjavi z neolupljenimi veliko bolj podvržena gnitju.

O tem je govoril (na pol) slovenski rojak Tomaž (Thomas) Luckmann, eden izmed svetovno vodilnih sociologov dvajsetega stoletja, v predavanju ob odprtju Fakultete za uporabne družbene študije v Novi Gorici. Opozoril je na oblikovanje *smisla in vrednot* v pogojih pluralizma modernih družb. Ti dve družbeni kategoriji so v ločenih civilizacijah doslej negovale kulture in religije. Po njuni zaslugi je bilo dokaj dobro določeno, kaj posamezne stvari in dogodki pomenijo. Ob mešanju civilizacij pa sta *smisel in vrednota* stvar bolj ali manj proste izbire. To pa izrazito zatemni naš pogled v prihodnost.

Profesorju Luckmannu se kaže rešitev predvsem v delovanju civilne družbe (kulturna, umetniška in druga društva), v dejstvu, da je moderna zakonodaja preko rimskega prava sprejela vase del krščanskega vrednostnega sistema, in tudi dejstva, da posamezne akademske stroke uvajajo svojo etiko (medicinska etika, poslovna etika...). Predavanje profesorja Luckmanna objavljamo skupaj z iskrenimi čestitkami za njegovo osemdesetletnico.

Pozitivnemu pluralizmu je, kot kužna senca, vedno za petami relativizem, ki ne samo da uničuje *smisel in vrednote*, ampak nas celo spravlja v nevarnost, da pademo, po besedah papeža Benedikta XVI, pod *diktaturo relativizma*. To je tudi naslov prispevka Rogerja Kimbala, ameriškega publicista na mednarodnem posvetovanju na to temo.

Da bi vam vzbudili skomine po prikupni knjižici člana našega upravnega odbora v preteklem obdobju, dr. Mihe Pintariča: *Molitve*, objavljamo njegovo Molitev pesnika.

F. Cvelbar

Voščilo

Za Božične praznike in novo leto si med seboj zaželim, da bi angelski glas nebeškega miru in harmonije dosegel tudi zadnji kotiček našega duhovnega sveta. Pripravi naj nas za pot na cilj onstran zaliva razburkanega morja, ki naj bi ga polni zdravja preplavali v letu 2010.

Hvala za sodelovanje, posebno tistim, ki razumete naše prizadevanje in nas podpirate.

Srečno!

Upravni odbor SKI

V spomin škofu Gregoriju Rožmanu

16. november 1959, 3.45 zjutraj. Pred bolnišnico sv. Aleša v Clevelandu se še ni začel gost jutranji promet. Novi dan je mračen, miren, mrzel. V bolnišnici, pod bleščečimi lučmi, ki ostro odstopajo od temačnih hodnikov, za svojimi delovnimi mizami medicinske sestre izpolnjujejo kartoteke bolnikov in pripravljajo zdravila pred izbruhom vročične aktivnosti novega dne.

Oče Michael Rozsztas, bolnišnični duhovnik, je pravkar zaključil molitev za umirajoče; v nemem spoštovanju stoji ob postelji zelo bolnega 76-letnika. Z eno roko bolnik stiska razpelo na rožnem vencu, medtem ko mu druga nemočno visi ob boku.

Tiho stokanje je ponehalo; dihanje, ki je bilo iz ure uro šibkejše in plitvejše, se je postopoma upočasnjevalo, dokler ni naposled zamrlo. **Gregorij Rožman, izgnani ljubljanski škof, je umrl.**

S spoštovanjem, ki ga je še poglobila dolgoletna duhovniška služba v bolnišnici, se je oče Rozstas nagnil, zatisnil oči pokojnemu škofu in zelo tiho rekel: »**Umrl je svetnik.**«

To je obeležilo konec tuzemskega življenja, ki se je začelo leta 1883. To je bil tudi konec duhovništva, ki se je začelo leta 1907, in škofovstva, ki se je začelo leta 1929. Če bi življenje merili zgolj po dogodkih, kot sta rojstvo in

posvetitev v duhovnika in v škofa, bi bil 16. november konec marsičesa velikega. Toda življenja ne merimo zgolj po dogodkih in letih, zlasti ne življenja škofa Rožmana

Spoznal sem ga v zadnjih devetih letih njegovega zemeljskega bivanja, njegovo življenje in duhovniško službo, ki jo je delil z mnogimi po vsem svetu.

Doživel sem blagoslov, da je pridigal na moji prvi sveti maši v cerkvi sv. Vida 30. aprila 1950. Pozneje sem petnajst mesecev imel srečo, da sem lahko živel z njim v župnišču župnije sv. Lovrenca: obedoval sem z njim, molil z njim, se smejal z njim, in se od njega nenehno učil, kaj pomeni biti pravi pastir, kaj pomeni biti na voljo svojim duhovnikom, kaj pomeni vzeti si čas za molitev, kaj pomeni češčenje evharistije, kaj pomeni biti sam, kaj pomeni biti predan sluga Gospodu.

Škof Rožman je umrl pred Drugim vatikanskim koncilom, torej ni doživel njegovih dosežkov. A tega mu niti ni bilo treba. S sijajno, neomajno modrostjo je dolga leta nesebično in neustrašeno vodil Kristusovo Cerkev.

Med svojim službovanjem se je ves čas globoko zavedal, da so v njegovem življenju najpomembnejše dolžnosti in odgovornosti, ne pa privilegiji in pravice. Trideset let njegovega škofovanja je bilo

v popolnem sozvočju s petintridesetimi leti svetniške službe sv. Avguština, ki je v petem stoletju napisal poslanico za vse škofe vseh časov: »Za vas sem škof, a z varni sem kristjan. Prvo je služba, ki jo sprejmeš, drugo milost, ki jo prejmeš; eno je nevarnost, drugo varnost. Kolikor bolj se bom veselil odrešitve z vami, kot položaja nad vami, toliko bolj popolno bom, kot je ukazal Gospod, vaš služabnik.«

Škof Rozman je bil popoln služabnik svojega slovenskega naroda. Čeprav ni mogel prebrati dokumentov Drugega vatikanskega koncila, ki govorijo o Škofu kot o učitelju, duhovniku in pastirju ter o perečih problemih sodobne družbe, mu teh besed ni bilo treba prebrati, kajti živel je njihov pomen.

Ker je bil škof, je plačal visoko ceno – **izgubo imena in doma**. Ker je bil škof, je bil priča mučeništvu mnogih svojih slovenskih duhovniških bratov in tesnih prijateljev v domovini. Ker je bil škof, je pogumno spodbujal, vdano trpel in neutrudno molil.

Izgnanec med izgnanci - takšna je bila usoda škofa Gregorija Rožmana. Tako si je želel priti med svoje, a njegovi ga niso marali.

Spominjam se ponižnosti tega škofa, ki mu ni bilo mar za stvari tega sveta, ki je bil zavezan boju zoper tiste, ki so imeli Boga za sovražnika. Spominjam se vere tega škofa, ki je potrpežljivo klečal pred svojim evharističnim Gospodom, vedoč, da so njegove ovčice, razkropljene po vsem svetu, v Gospodovem naročju.

Spominjam se tihega trpljenja, grenkih

solz in globoke bolečine tega škofa, ki se je lahko le na daljavo dotaknil mnogih, ki so ga potrebovali. Spominjam se prav jezusovske ljubezni tega škofa, ki je rade volje **odpuščal tistim, ki so mu storili krivico**, a je vztrajal pri tem, da prava ljubezen pomeni nepopustljivost do ljudi, za katere so bila krščanska načela veliko manj pomembna kot politično prepričanje.

Mnogi so ga poznali bolje kot jaz, a sem hvaležen Bogu, da sem ga vsaj toliko poznal. **Škof Rožman je bil človek za vse čase – pobožen, načelen, svečeniški, prijeten**. Mnogo tega, kar je bil, in mnogo tega, kar je ostal, bomo mi vsi šele spoznali v večnosti.

Na dan moje prve svete maše je ta zgledni škof za iztočnico svoje pridige izbral verz iz psalma, ki sem ga dal natisniti na svojo spominsko sveto podobico: »Kako bom povrnil Gospodu za vse dobro, kar mi je storil. Najbrž si je v svojih 76 letih velikokrat zastavil to vprašanje. Vedno je bil hvaležen človek, čeprav je zanj Gospodovo dobro pogosto prihajalo v obliki težkih križev. Škof Rožman je bil dober škof. Dober pastir. Dober služabnik. Veliko je storil, da bi bil vreden naloge, ki mu jo je zaupal Jezus.

16. november 1959, 3.45 zjutraj. Res, umrl je svetnik, a le zato, da bi večno živel. Jaz se ga bom večno spominjal. Najbrž bi se ga morali spominjati mi vsi.

*(Catholic Universe Bulletin, november 1959'
Besedilo je prevedla Nina Majcen.)*

Laži in resnica o škofu Rožmanu

V naših javnih glasilih se je o škofu Rožmanu že veliko pisalo, vse z istim mračnim predznakom in prezirljivim prizvokom, ki ne dopušča niti najmanjšega ugovora: Škof Rožman je vedno in povsod opisan kot kolaborant in povzročitelj narodnega razdora, kot krivec vsega hudega, zlega in gorja. Tisočev rojakov, ki so končali v Hudi Jami ali v breznih Kočevskega roga, niso tja metali, pobijali ali živih zazidali terenci, oznovci in knojevci, ampak je njihovo usodo krojil in zapečatil škof Rožman. Ta apriorna sodba je kot granit vgrajena v dolgotrajne sodne pravde, v šolske učbenike, v časopisne članke, nihče je ne sme izpodbijati, kvečjemu se lahko k temu še kaj grdega doda.

Naj za uvod navedem en sam konkreten primer, na videz droben, neznamenit primer, ampak celotna konstrukcija obtožb proti Rožmanu temelji na mreži takih in podobnih laži.

Pred enim letom (4. 11. 2008) je Delo v Pismih bralcev objavilo pismo z naslovom Ali je res? V njem pisec (dr. Jože Širec iz Laškega) postavlja dve vprašanji: prvo se nanaša na domnevni jaltski dogovor o vračanju okupatorskih kolaborantskih prebežnikov (kot jih sam označuje), drugo vprašanje pa na škofa Rožmana in se glasi:

»Vetrinj je oddaljen od Celovca samo nekaj kilometrov. Ali je res, da škof Rožman, ki je bival takrat v celovškem škofijskem dvorcu, ni niti enkrat obiskal vetrinjskega taborišča, ker bi naj bil poznal jaltski dogovor in je zato reševal in rešil sebe, vetrinjske taboriščnike pa je prepustil njihovi usodi?«

Iz etiketiranja se vidi, da pisec, ko postavi vprašanje, tudi že daje odgovor: Rožman ni bil samo kolaborantski okupatorski prebežnik, ampak sebičnež, ki v zmedi povojnih časov ni mislil na nič drugega kot na to, kako bi reševal svojo kožo; svoje vernike pa je prepuščal usodi.

V resnici gre za konstrukt in očiten anahronizem.

Rožman je res dve leti bival v škofijskem dvorcu v Celovcu, toda šele po 15. avgustu 1945, ko v Vetrinju že ni bilo več taborišča. Vetrinjsko taborišče je obstajalo samo poldrugi mesec, od 12. maja do 29. junija 1945. Konec junija je bilo vetrinjsko taborišče razpuščeno, civilni begunci pa preseljeni iz Vetrinja v Peggez, v Spittal in drugam, medtem ko so bili transporti s slovenskimi vojaki že pred tem poslani v taborišča smrti, na Teharje ali v Šentvid.

Škof Rožman je ves ta čas in še nekoliko dlje, skupaj tri mesece, prebival

v tirolski vasi Anras pri župniku Andreju Engelu. V istem času sem se tudi jaz mudil v Anrasu in kot begunec delal na kmetiji, ki je bila samo deset minut od župnišča. Škofa Rožmana sem srečeval skoraj vsak dan, včasih me je ogovoril, včasih sem tudi ministriral pri maši, ki jo je daroval v župni cerkvi. Tam je tudi posvetil bogoslovca Vladimirja Kozina, ki je konec maja v Anrasu pel novo mašo. Ravno med to novo mašo je do nas prišla novica o angleški prevari in o vračanju naših vojakov. Škof Rožman za to ni vedel nič prej kot mi in tudi nič ni slutil, saj ni imel, kot predpostavlja omenjeni pisec, svoje obveščevalne službe, ki bi mu poročala, kako veliki trije v Jalti sestavljajo proskripcijske liste. Vsi so videli, kako je škof ob tej novici potr in pretresen prebledel.

15. avgusta 1945, na veliki šmaren, je moral škof Rožman pod pritiskom jugoslovanskih oblasti Anras zapustiti, Angleži so ga poslali v škofijski двореc v Celovcu, kjer je nato dve leti prebival v hišnem priporu. Toda takrat taborišča v Vetrinju ni bilo več. Zato Rožman taborišča v Vetrinju, ki je od Anrasa oddaljen 170 km, niti enkrat ni mogel obiskati. Seveda takrat na Koroškem tudi še ni bilo avtoceste od Celovca do Spittala, in tudi cesta od Anrasa – gorske vasi, ki leži na nadmorski višini 1260 metrov – do najbližjega mesta Lienza je bila slaba, strma in razjedena od hudournikov. Že vožnja do Lienza je trajala dobri dve uri. Kljub temu je Rožman večkrat, skoraj vsak teden, obiskal begunce v taborišču Peggez

pri Lienzu, za kar pa je bilo potrebno posebno dovoljenje, saj je bilo beguncem zapovedano, naj se od kraja bivanja ne oddaljujemo več kot deset kilometrov. Rožman je begunce pri Lienzu prvič obiskal že nekaj dni po svojem prihodu v Anras, ko je 13. maja vodil zaobljubno procesijo k Materi Božji v Thurnu pri Lienzu. Nekaj dni po tej procesiji me je škofov šofer Nande Babnik odpeljal v Anras, kjer sem nato na kmetiji preživel več kot tri mesece.

Ko sem bral omenjeno pismo, sem uredništvo Dela opozoril na netočne in lažne obtožbe na račun škofa Rožmana. Ob koncu sem zapisal:

/.../ če je morda škof Rožman kdaj naredil kako napako, jo je drago plačal z grenkobo življenja v tujini, v ZDA, kjer naši rojaki, zavedni Slovenci, s pieteto in hvaležnostjo obiskujejo in oskrbujejo njegov grob v Lemontu. Mislim pa, da tudi v domovini, ki jo je iskreno ljubil, po tolikih lažnih obtožbah in krivicah, ki so mu bile storjene, nihče nima pravice, da mu krati dobro ime */.../* Zato se mi zdi omenjeno pisanje skrajno neodgovorno, pa bodisi da gre za nepoznavanje, še huje pa, če gre za zavestno potvarjanje zgodovinskih dejstev */.../*

Ker moje pismo ni bilo objavljeno, sem uredništvu napisal še eno, krajše pismo, ki pa ga tudi niso objavili. V pismu sem tudi jaz postavil dve vprašanji. Drugo vprašanje se je glasilo:

/.../ S kakšno pravico dr. Jože Širec v Delu objavlja laž, da je škof Rožman v času, ko je bilo na Vetrinju begunsko taborišče, bival v škofijskem dvorcu

v bližnjem Celovcu, ko je vendar nesporno dokazano, da je Rožman ves ta čas prebival v župnišču v tirolski vasi Anras? Zakaj ima dr. Širec pravico, da v Delu objavlja očitno laž, jaz kot očividec, ki sem takrat prebival v isti tirolski vasi kot škof Rožman, pa nimam pravice, da to očitno laž ovržem? Kot da se ponavlja in nadaljuje sodna farsa iz povojnih let, ko pred sodiščem ni bilo dovoljeno navesti ničesar v prid obtožencu. Revolucionarno sodišče niti materi narodnega heroja Toneta Tomšiča ni pustilo pričati v prid škofu Rožmanu (kar mi je potrdil tudi Tomšičev brat, ki sem ga osebno poznal). Ali Delo nadaljuje s takšno prakso revolucionarnih sodišč?

Sprašujem se, kje je tu novinarska etika?

Arogantni in ignorantski odnos redakcije Dela seveda ni slučajen, ampak načrten in sistematičen. O podobnem zavračanju pisem vseh tistih bralcev, ki ne prihajajo iz njihovih logov, vedo povedati tudi drugi – za razliko od verskega lista Družina, ki objavlja tudi pisma neverujočih (med pismi bralcev v Družini smo npr. lahko zasledili tudi že ugovore Milana Kučana ali Spomenke Hribar). Zato lahko pritrdimo nepristranskim mednarodnim opazovalcem, ki ugotavljajo, da v Sloveniji ni svobode medijev oziroma da ta svoboda iz leta v leto vse bolj nazaduje: redakcija našega osrednjega dnevnika, ki ima monopolni položaj in ki se finančno napaja tudi od naših osmrtnic, kategoriji drugače mislečih bralcev nadevlje nagobčnik!

* * *

Pa da se vrnem k škofu Rožmanu!

Škof Rožman je bil takšnih in podobnih laži in podtikanj navajen. Tako je npr. v svoji pretresljivi pridigi na miklavževo nedeljo (12. 12. 1943), ki je bila že večkrat citirana in tudi že ponatisnjena, med drugim povedal:

/.../ Slišite sodbe in obsodbe: da sem največji izdajalec, da pomagam tujcem uničevati lastni narod. Kaj vse so govorili in zatrjevali o meni! Videli so me v fašistični uniformi, npr. na pogrebu fašistkinje Arielle Rea, drugič spet v uniformi nemškega generala, ko sem pomagal voditi napade na komuniste na Goriškem in Notranjskem, drugi zopet so me videli na Bledu v razgovorih in posvetih z nemškimi oblastmi, kako bi bolj gotovo zatrli Slovence, drugi zopet so me istočasno videli v Zalogu s puško, in to v času, ko nisem prestopil niti praga svoje sobe, kaj šele svoje hiše. Na gorenjsko stran, odkar smo v vojski, nisem prišel dalje kot do stare mitnice na Celovski cesti /.../

Seveda so se podtikanja in laži na račun škofa Rožmana pozneje samo še množile in stopnjevale, dokler niso dosegle vrhunca na montiranem procesu pred vojaškim sodiščem avgusta 1946, ki se je spremenil v sodno farso in kjer v kolektivni obtožnici beremo dolgo, nepregledno vrsto nedokazanih podtikanj in zlonamernih laži. Na to sodno farso so se pozneje, ko je bila podana zahteva po obnovi kazenskega postopka, s pristransko gorečnostjo sklicevale ljubljanske okrožne sodnice, [1] ki v

svojih odločbah niso samo prepisovale laži in izmišljotin iz vojaške obtožnice, ampak so jim kot sancta simplicitas marsikdaj še iz svojega dodajale nove absurdne trditve. Njihove zavrnitve in utemeljitve so napisane v arogantnem in grobem besednjaku sovražnega govora, saj v uradnih sodnih spisih za nasprotnike revolucije ne poznajo in ne uporabljajo drugačnih besed kot psovke in žaljivke kolaboracionisti, izdajalci, kvizlingi. Ko človek prebira ta gradiva, ga stisne in zazebe pri srcu, saj ne more verjeti, da se je še celo desetletje po sesutju enopartijskega sistema v samostojni in demokratični Sloveniji lahko nadaljevala takšna sodna grozljivka, ne more verjeti, da je lahko raven slovenskega sodstva tako nizko padla in nazadnje pristala v sovraštvu politkomisarskega žargona.

[1] Imena sodnic so znana, lahko jih najdemo npr. v pravkar objavljeni monografiji Med sodbo sodišča in sodbo vesti – Dokumenti sodnega procesa proti škofu Rožmanu (Ljubljana 2009), a jih ne bom navajal: nomina sunt odiosa.

* * *

Da pa se ne bi pogrezal v samo žalost in brezup, mi dovolite, da ob koncu obnovim še dva svoja neposredna spomina, ki osvetlujeta lik škofa Rožmana v precej drugačni luči kot skrpucala ljubljanskih okrožnih sodnic.

Moj prvi spomin je iz vojnih, drugi iz povojnih dni.

Bilo je v času italijanske okupacije, točnega datuma se ne spominjam, bilo

je jeseni 1942, morda mesec po začetku šolskega leta. Hodil sem v drugi razred gimnazije. Pred šolo sem vsako jutro ministriral dr. Andreju Snoju, profesorju Svetega pisma, ki je navsezgodaj maševal v šentjakobski cerkvi, blizu katere je (v Rožni ulici) tudi stanoval.

Ko sem nekega dne prišel iz šole domov – stanovali smo na Karlovški cesti – mi je moja najstarejša sestra rekla, naj počakam v kuhinji in ne hodim v sobo. »Obisk imamo« je rekla in šepetaje dodala: »Sestra partizanskega generala Jaka Avšiča je prišla k nam, mama in ata se v sobi z njo pogovarjata.«

Čez čas je oče prišel v kuhinjo in mi rekel: »Sin, bi ti zdaj brž stekel k dr. Snoju in ga vprašal, če bi se dalo čim prej do škofa Rožmana? K nam je prišla gospa Dekleva, sestra generala Avšiča. Njenega moža, mojega dobrega znanca iz pregnanstva v Srbiji, so že pred časom zaprli, zdaj pa so ga v Rimu postavili pred sodišče in mu grozi smrtna kazen. Mogoče bi škof Rožman preko Vatikana ali kako drugače lahko zanj posredoval.«

Takoj sem stekel v Rožno ulico, kjer je stanoval dr. Snoj. Telefoniral je škofu in se dogovoril, da prideta z mojim očetom še isti dan popoldne k njemu.

Pozneje mi je oče pripovedoval o tem razgovoru. Z dr. Snojem sta škofu razložila, kaj grozi zancu mojega očeta. Škof jima je odgovoril, da ravno te dni potuje v Rim frančiškanski pater Odilo, ki se bo pred odhodom še enkrat oglasil pri njem. V Rimu se bo zavzel in naredil vse, kar se bo dalo, za rešitev našega

človeka. »Če rešimo eno samo življenje, je to več kot največja vojaška zmaga,« je dodal. Svetost življenja je bila škofu Rožmanu očitno najvišja vrednota.

Posredovanje je uspelo, rimsko sodišče primorskega politika dr. Jožeta Dekleva, vendarle ni obsodilo na smrt, ampak na dvanajst let ječe. Njegova žena je pozneje mojemu očetu naročila, naj se škofu Rožmanu zahvali. Italija je prej kot v enem letu kapitulirala in obsojeni je prišel na prostost.

* * *

Moj drugi spomin sega v povojni čas, v tirolsko vas Anras.

Spominjam se, kako sta se nekoč pred župnijsko cerkvijo škof Rožman in kanonik Janez Kraljič pogovarjala s skupino študentov ali mlajših izobražencev, ki so takrat živeli in delali pri kmetih v Anrasu in v bližnjih vaseh. Spraševali so škofa Rožmana, kako mu je bilo pri duši, ko je šel prvič na vljudnostni obisk k predstavniku fašistične Italije, visokemu komisarju Grazioliju. »Razmišljal sem, kako je moralo biti pri duši šele papežu Leonu I, ko je šel do samega strašnega hunskega kralja Atila, pred katerim je trepetala vsa Evropa, ko ga je šel prosit, naj potem, ko je opustošil že polovico Italije, vsaj Rimu prizanese.«

»In vendar papežu Leonu tega nihče ni očitil kot kolaboracijo. Nasprotno, ravno njuno srečanje je Rafael ovekovečil kot eno svojih najlepših umetnin,« je pripomnil študent umetnostne zgodovine.

Drugi študent je k temu dodal: »Pa je papeža Leona po srečanju s strašnim hunskim kraljem čakalo še hujše srečanje, s kraljem podivjanih, še bolj okrutnih Vandalov. Tako je tudi vas – po visokem komisarju Emiliju Grazioliju – čakalo srečanje s potomcem germanskih Vandalov, z generalom Erwinom Rösenerjem, ki je zbujal še večji strah.«

Vzor papeža Leona I je imel škof Rožman velikokrat pred očmi, ko se je moral poniževati, potem ko je narod ostal sam, na milost in nemilost prepuščen okupatorju, medtem ko so se njegovi voditelji umaknili v London ali zatekli in skrili v varno zavetje gozdov; škof se je asketsko poniževal, ko je nasilneže hodil prosit za življenja svojih trpečih rojakov. Ni jih hodil prosit za orožje za bratomorno vojno. Ko so nekoč k škofu Rožmanu prišli ogroženi fantje in možje z Dolenjske s prošnjo, naj se zavzame, da bodo dobili orožje za samoobrambo pred komunisti, jim je odgovoril: »Naše orožje je rožni venec.« In ko smo nekoč med vojno mlajši dijaki nekega starejšega gimnazijca, ki so mu partizani ubili očeta, spraševali, zakaj ne grek vaški straži, nam je odgovoril: »Zato, ker sem član Katoliške akcije. Člani Katoliške akcije imamo od škofa navodilo, naj se proti komunizmu bojujemo z idejo in z molitvami, z žrtvami, odpovedmi in z zglednim življenjem, ne pa z orožjem.« Zato pred kapitulacijo Italije, dokler ni bila razglašena vsesplošna mobilizacija, člani KA niso smeli sodelovati v vaških stražah in ne v drugih oboroženih formacijah. Zato je tudi pisanje o

»militantni KA«, ki naj bi jo navdihoval škof Rožman, kot da gre za zarotniško paravojaško organizacijo, ki po vzoru fašističnih milic ogroža temelje demokracije, s čimer Sobotna priloga Dela teden za tednom polni svoje strani, golo natolcevanje in čista laž.

Škof Rožman je bil predvsem dušni pastir, v pravem pomenu dobri pastir iz evangelijskih prilik, ki ni poznal taktiziranja in ne politične preračunljivosti. Bolj kot državne zakone, ki temeljijo na represiji, na strahu in sovraštvu, bolj kot samooklicani zaščitni odlok in druge odloke OF, je upošteval nenapisane zakone (γραφοί νόμοι) in glas vesti, o katerem je že grški dramatik Sofokles zapisal: »Ta zakon ni od danes ne od včeraj, na vek velja, nihče ne ve, od kdaj. Kako bi mogel ga kršiti v strahu pred ljudmi, da s tem prikličem nase božjo kazen.«

Samo zato je škof Rožman, če ga je kdaj kaka vojaška formacija, ki ji je to nekaj pomenilo, prosila, naj pošlje duhovnika, naj določi kurata za duhovno oskrbo vojakov, ki se v vojni pogosto znajdejo v najhujših moralnih stiskah, kot dušni nadpastir, če je le mogel, za to poskrbel. Bil je takrat na vsem slovenskem ozemlju edini škof, ki je imel možnost, da za to poskrbi. In niti malo ne dvomim, da bi kot dušni nadpastir poslal kurata tudi v kako partizansko brigado, če bi ga kdaj kak komandant ali politkomisar za to

zaposil. Škof Rožman je vedel, da so tudi v partizanskih brigadah verni fantje in možje, ki se soočajo s podobnimi ali s še hujšimi moralnimi stiskami kot domobranci. Pa o kaki takšni prošnji s strani kakega brigadnega komandanta nikoli ni slišal.

Podobno velja – mutatis mutandis – tudi za mašo pred vojaško prisego.

Osebnost sem globoko prepričan in bodite tudi vi prepričani, da bo prej ali slej zgodovina razkrinkala in zavrgla vse laži, osvetlila resnico in nam v pravični luči predstavila duhovne voditelje, ki so v najtežjih časih krmarili našo Cerkev in bedeli nad usodo trpečega in razdvojenega naroda.

Svetovna zgodovina je v dolgi vrsti Petrovih naslednikov kot prvemu dala ime Veliki papežu Leonu I, vzorniku škofa Rožmana, ki svojih rimskih rojakov ni pozival na križarsko vojsko in oborožen boj, ampak se je v najhujših stiskah ponižal in se napolnil k sovražnikom samo zato, da bi reševal življenje ogroženih rojakov.

Podobno bo tudi naša nacionalna zgodovina čez čas, ko bo resnica, ki je po besedah antičnih piscev »oko zgodovine«, s svojimi spoznanji in argumenti premagala in razkrinkala vse nizkotne umazane laži, tudi lik ljubljanskega škofa Gregorija nepristransko osvetlila v vsej njegovi moralni veličini.

Križa teža in plačilo Spominski zbor ob 50. obletnici smrti škofa dr. Gregorija Rožmana, Društvo Slovenski katoliški izobraženci, ob sodelovanju Nove slovenske zaveze, Zavod sv. Stanislava, Šentvid, 7. november 2009

Miha Pintarič

Molitev pesnika

Rimati ne smem, ker ni več moderno.
Ritem moram razsuti, ker ni več sanj,
v katere bi zazibal pravilni takt.

Zvezde, nebo, sonce in luno
moram pustiti pri miru,
ker gre le še za izrabljene podobe.

Koščke razbitega stekla moram lepiti,
kakor da še vedno kaj pomenijo,
četudi v njih ni več smisla.

Tvoje ime lahko kličem le tako,
da iz veselja neusmiljeno odmeva:
»Več ni, več ni, več ni, več ni!«

Daj mi moči, da si bom upal rimati
in mi bodo sanje narekovale
ritem zvezd in neba in sonca in lune.

Pomagaj mi zlepiti in oživiti smisel,
ki bo dal pomen besedam
in življenje jeziku.

Pokliči me po imenu
in naj veselje odmeva v mojem srcu:
»Je še! Je še! Je še! Je še!«

Daj mi navdih za naslednji stih.

*Pesem je za »pokušino« vzeta iz zbirke Molitve (Studioprint, Lakotence 7a, Ljubljana, 2009).
Molitve niso obrazci, ampak spontana besedila v stilu Hamletovega »biti ali ne biti.
Naštejmo po vrsti nekatere molivce: ateist, agnostik, skeptik, panteist, deist, pravoslavni, katolik,
protestant, fanatik, potrošnik, nedeljski kristjan, vseh je 60.
Avtor je bil član Upravnega odbora društva SKI.*

Oblikovanje in posredovanje smisla v pogojih pluralizma modernih družb*

Družbo lahko razumemo kot razmeroma dobro povezan sklop ustanov, ki bolj ali manj uspešno zagotavljajo reševanje bistvenih problemov skupnega življenja. Institucije utelešajo smisel in pomen dejanj na podlagi svojih *idees directnes*, kakor jih je poimenoval neki francoski filozof prava (Hauriou); nemško bi jim rekli Leitideen. To so tiste poglavitne zamisli, kako naj se dela v določenem območju družbenih funkcij, v gospodarstvu, politiki, pravu, družini in v odnosih z močmi, ki presegajo vsakdanji razum. Seveda so te *idees directrices* družbenih ustanov povezane z osnovnimi vrednotami družbe. Redkokdaj vrednote neposredno oblikujejo ustanovne zamisli, že zaradi tega, ker se ne spreminjajo z isto dinamiko kakor ustanove. Vendar se ustanove, da bi potrdile svojo legitimnost, redno sklicujejo na osnovne vrednote.

V tem predavanju se bom na kratko ukvarjal s problemi, ki so v moderni dobi nastali pri delovanju določenih ustanov. **V mislih imam tiste institucije, ki so namenjene proizvodnji in širjenju smisla, smisla življenja za posameznika, pomena družbe, smisla tega in onega sveta.** Vse družbe, razen zares arhaičnih, so imele institucije, ki

so se specializirale za opravljanje te funkcije.

V antičnih civilizacijah in v družbah zgodnje moderne so smisel proizvajale, širile in kontrolirale predvsem religiozno-moralne ustanove. Ne sme se prezreti, da so bile institucije, ki so bile specializirane na smisel, od vsega začetka tesno povezane z oblastjo, to je s političnimi ustanovami v ožjem pomenu. V koaliciji z njimi - in seveda v glavnem tudi v njihovem interesu - so si prvotno zagotovile monopolistično premoč pri produkciji in distribuciji znanja, smisla in vrednot. Pri tem poenostavljam. (V starem Izraelu, npr., preroki niso bili člani religiozne oblasti jeruzalemskega establisbmenta.) Itak je pa že v stari Grčiji, in pozneje v srednjeveški krščanski, v primeru omajadske Španije pa tudi muslimanski, Evropi, prišlo do postopnega oblikovanja filozofije in kasneje moderne znanosti. Nepremagljivega monopola religioznomoralnih ustanov je bilo konec. Nove institucije so se v proizvodnji smisla deloma povezale z njimi, kakor npr. v poznosrednjeveški filozofiji tomizma na zgodnjih univerzah. V glavnem so pa z njimi konkurirale, včasih v ostri borbi, tako npr. v napadih

enciklopedistov na Cerkev za časa razsvetljenstva v osemnajstem stoletju.

Karkoli drugega, dobrega in slabega, je pomenil monopol v proizvodnji in širitvi smisla in vrednot, je jasno, da je bila pri tem smiselnost posameznikovega življenja in družbe takorekoč verodostojno urejena in da so bile z njegovim življenjem povezane vrednote v splošni lasti. Človek, naj se mu je godilo dobro ali slabo, je vedel, na čem je, zakaj je na tem in s kom je.

Razmere v modernih družbah so seveda bistveno drugačne. Namesto monopola vladajo pri ustvarjanju, krojenju in širitvi smisla in vrednot razmere, ki se bližajo modelu prostega trga v liberalnem kapitalizmu. Res je, da gospodarski, politični in religiozni interesi vplivajo na trženje smisla in poizkušajo pri tem več ali manj uspešno vzpostavljati, če že ne monopola, vsaj vrsto med seboj povezanih oligopolov. Pri tem so imele že do sedaj samo delen uspeh. Še težje jim bo doseči uspeh v dobi tehnološko razvitega interneta, wikipedije, googla in drugih modernih izveninstitucionalnih načinov širjenja informacij, smisla in nesmisla.

Po francoski revoluciji sta se bojevali proti tradicionalni družbi in v njej zasidranim mišljenjem dve ideologiji. Včasih skupno, včasih v medsebojnem konfliktu, sta se bojevala za oblast in z njo za monopol smisla nacionalizem in komunizem. (V tej mogočni družbi sta bila fašizem in nacionalsocializem, kljub vsemu zlu, ki sta ga povzročila v kratkem času, idejna malčka.) Res, da

si je komunizem v obliki sovjetskega boljševizma s silo pridobil oblast na vseh področjih družbe, vključno z monopolom pri produkciji in neomejeno kontrolo pri širitvi smisla in vrednot. Toda Rusija leta 1917 ni bila moderna družba in z delno modernizacijo se je uspešnost monopola začela rušiti. Mislim, da se da posploševati. Struktura moderne družbe, ki jo sestavljajo po glavnih družbenih funkcijah specializirane ustanove, je a la longue nezdružljiva z monopolom proizvodnje in širitve smisla in vrednot. V arhaičnih družbah sta bili proizvodnja in širitev smisla in vrednot vklopljeni v plemensko skupnost, ravno tako kakor gospodarske in politične funkcije. Pri njih torej nima smisla govoriti o monopolu. V starih civilizacijah, od Kitajske do Egipta, pa je bila ta funkcija pod monopolistično kontrolo političnoreligiozних ustanov. V deloma moderniziranih družbah je takšen monopol možen samo začasno, in to samo s podporo državnega terorja. V res modernih družbah pa je dosleden monopol v proizvodnji in širitvi smisla preprosto nemogoč.

Seveda obstajajo tudi v modernih družbah ustanove, ki razglašajo smisel delovanja na določenih družbenih področjih in se sklicujejo na določene vrednote. V ozadju se še vedno pojavljajo bolj ali manj sistematično povezani sklopi vrednot, s katerimi se utemeljujejo individualni in kolektivni življenjski cilji. Razlika od prejšnjih družb pa je v razmeroma prosti konkurenci v produkciji smisla. Niti

distribucija smisla in vrednot ni veliko bolj omejena. **To je posredni vzrok za to, da smiselnost in vrednote ne tvorijo več dobro povezane hierarhije, v katerih se ontologija vsakdanjega življenja prepleta z metafiziko nečesa nadrejenega, transcendentnega.**

Odsotnost monopola je tudi vzrok zelo razrahljane samoumevnosti smisla in vrednot. V modernih družbah ne najdemo več zavezujočega splošnega smisla, ne vrednot za vse. Smiselnost življenja je negotova, nepotrjena. Z izjemo kakšnih postmodernih virtuozov pluralizma (izraz je Bergerjev) nam to najbrž ne dene dobro, marsikoga to celo boli. Če se pa komu zdi, da bi lahko premagali takšne bolečine s tem, da bi vnovič vzpostavili edini, za vse zavezujoč in enoten sistem vrednot, naj pomisli, da bo zdravilo pacienta prej ubilo, kakor ozdravilo.

Te bolečine itak napadajo ljudi, ki živijo v razmeroma luksuznih družbah. Večji del sveta ima hujše probleme. Poleg tega je glede teh bolečin v našem luksuzno-modernem svetu hipohondrija precej razširjena, predvsem pri strokovnjakih za smisel in vrednote, torej pri intelektualcih. Res je, da bolezen ni izmišljena: radi pa pretiravamo s simptomi in pesimističnimi prognozami. Pomisliti moramo, da tudi v modernih družbah obstaja neki, seveda nekoliko poškodovan, imunski sistem, namreč neki minimum skupnega smisla. Ta minimum se vidi v morda ne splošnem, pač pa množičnem soglašanju z nečim, čemur bi lahko rekli »vera«v nujnost

razmeroma racionalnega delovanja družbenih funkcij, in to v ustanovah neke vrste demokratičnega pluralizma.

Ta minimalni konsenz je osnova za prepričanje, da je v zasebnem življenju posameznika in v majhnih življenjskih in nazorskih skupnostih možno gojiti lastno razumevanje dobrega in lepega življenja, tudi če se razlikuje od nazorov drugih posameznikov in skupin.

Ta minimalni konsenz seveda ni neizbežno stabilen. Saj ga uporabljajo, nekateri kritični glasovi bi rekli, izrabljajo, v svoje namene skupine, ki stremijo po oblasti. To so v več ali manj parlamentarno-demokratičnih družbah predvsem politične stranke, poleg njih pa tudi skupine, ki skušajo vplivati na oblast, na primer cerkev, ki se zaveda svoje vloge kot administrator starih vrednot. Cerkev seveda ni edina družbena formacija, ki skuša vplivati na oblast. Različne stare in nove ideološke skupine, med njimi so tudi deli tako imenovane civilne družbe, ravno tako predstavljajo svoje cilje in interese kot splošni interes družbe. Včasih in v gotovi meri tovrstni argumenti gotovo niso popolnoma izmišljeni. Če je pa razlika med tem, kar pravijo, in tem, kar delajo, prevelika in ljudje to opazijo, se splošni konsenz razrahlja. Med posledicami je še najmanj nevarna ta, da se pri mnogih ljudeh splošni življenjski dezorientaciji pridruži še cinična zvrst apatije oziroma tega, čemur Nemci pravijo Politikverossenheit. Dosti bolj nevarni so tisti, ki izrabljajo pluralistični konsenz za izrazito protipluralistične

radikalne cilje.

Če naj bi bil pluralizem v tem, da neka družba ni homogena, ker v njej živijo različne etnične in verske skupnosti, pluralizem ni nič novega. Helenistični svet je bil pluralističen, tako kot pozneje svet rimskega imperija. Ti obliki pluralizma nista bili nujno povezani z izgubo življenjskih samoumevnosti in s splošno dezorientacijo. V gotovih slojih in v gotovih obdobjih teh pluralizmov pa je bil moralistični govor o dekadenci in njen satirični opis (od govorov Katona Starejšega do Petronijevega Satirikona) morda vendarle znak stanja, ki ga sicer povezujemo šele z modernim pluralizmom.

O tem govorimo, če sta dana dva pogoja. **Prvi je, da pluralistični konsenz postane vrhovna vrednota družbe, da postane tako rekoč pokrov za druge vrednote v loncu. Drugi pogoj je, da država zastopa pluralistični konsenz tako, da kolikor toliko racionalno razsoja pri skritem ali očitnem boju za monopol, ki je v modernih državah sicer strukturalno nedosegljiv, oziroma vsaj v boju za oligopol produkcije in distribucije smisla in vrednot.** V čem obstoji racionalna razsodba, ki naj bi jo našla država, je seveda zapleteno vprašanje. Zapleteno je zato, ker se v ozadju razsodbe srečujejo že same po sebi pogosto razcepljene družbene tradicije z abstraktnimi principi enakopravnosti in šablonskimi, nejasnimi principi enakosti.

Kjer je modernizacija najbolj napredovala, torej v industrijsko visoko

razvitih deželah, in kjer je pluralizem dosegel najmodernejšo obliko, vrednotni sistem in zaloge smisla niso več skupna last vseh članov družbe. Posameznik odrašča v svetu, ki ni več samoumevno isti za njega in za vse druge ljudi. Seveda je normalen človek še nekako vključen v svet svoje življenjske skupnosti. Ne more pa predpostaviti, da je njegovo pojmovanje in vrednotenje stvarnosti enako kot pri onih, ki so zrasli na drugi strani gora. V arhaičnih družbah je bila dana plemenska enotnost vrednot in z njo plemenska solidarnost. Srednjeveška evropsko-krščanska enotnost sicer ni bila v vsakem pogledu stvarnost, bila pa je univerzalni ideal tiste dobe, ki je bil razrušen šele v verskih vojnah na začetku moderne dobe.

Z upadom zavezujočega skupnega pojmovanja in vrednotenja sveta pridobijo različne življenjske skupnosti priložnost, da zapustijo svoje sobice v prvem nadstropju ali v kleti velike skupne stavbe smisla in vrednot in si zgradijo manjše bajte po svojem okusu. V kolikor se stene teh bajt izkažejo za razmeroma stabilne, lahko svoje člane obvarujejo pred dežjem, to je dežjem dezorientacije, in pred točo, namreč razpadom vsakršne solidarnosti. Stabilnost je še posebej pomembna za vlogo, ki jo življenjske in smiselne skupnosti igrajo pri oblikovanju osebne identitete otrok, ki odraščajo v njihovem okviru. Seveda pa ne morejo spremeniti osnovnih pogojev v moderni družbeni strukturi, ki povzročajo dezorientacijo in šibkejšo kolektivno solidarnost.

Kljub temu da struktura modernih družb povzroča upad življenjskih samoumevnosti in vzpodbuja dezorientiranost, bi bilo zgrešeno verjeti tistim številnim prerokom, ki trdijo, da so moderne družbe v postopku popolnega razsula smisla in vrednot, da so medsebojni odnosi razrvani in da je kolektivna solidarnost izginila. V prid temu, da ohranimo nekaj skepse pri napovedih naših Kasandrinih naslednikov, govori nekaj tehtnih razlogov.

Moderne družbe, čeprav obremenjene z različnimi problemi, tudi onimi, ki izhajajo iz modernega pluralizma, in kljub šibki organski solidarnosti, kakor bi jo poimenoval klasični avtor francoske sociologije, Emile Durkheim, so, kar se tiče glavnih ustanov in od njih odvisnih materialni življenjskih možnosti, razmeroma uspešne. Velike gospodarske krize so kljub znanim prognozam o koncu kapitalizma razmeroma redke. **Seveda pa se dezorientacija, če že ne akutna kriza smisla, lahko pojavi ravno v izobilju. Toda tudi proti temu deluje več ali manj učinkovito nekaj dejavnikov.**

Prvič: Tudi v pozni moderni dobi vzpostavlja kar precej ljudi smiselno razmerje med svojimi življenjskimi izkušnjami in dejanji in tistimi možnostmi, ki jim jih nudi zaloga smisla v njihovi družbi za takšne izkušnje in dejanja. Posameznik ni prisiljen obupati v brezsmiselnosti in slepo slediti diktatu »velikih« institucij: gospodarstva in oblasti. Svoje delovanje in celotno življenje sicer usmerja v normativnem

okviru teh institucij, toda usmerja ga on sam in se ne čuti popolnoma nemočnega. Če njegova vera v racionalno, to se pravi v zanesljivo in vsaj v osnovi pravično, delovanje velikih institucij ni prebridko razočarana (v tem je nevrvalgični problem »neobrzanega« kapitalizma: kaj če spregleda, da je objektivno nemočen) torej, če ta vera ni razočarana, razdor med smiselnostjo osebnega življenja in kolektivno solidarnostjo ni nepremostljiv.

Drugič: Tudi v modernih družbah obstajajo stare in so se razvile nove sekundarne institucije, ki posredujejo med anonimnim delovanjem »velikih« ustanov in posameznikom, in sicer ne samo enosmerno, od zgoraj navzdol, temveč preko različnih gibanj, npr. ekoloških, humanitarnih in tudi preprosto družabnih (od pevskih zborov do nogometnih klubov), v omejeni meri od spodaj navzgor. Za takšne sekundarne institucije je v modi izraz socialni kapital. Onstran teh večjih in manjših otokov smiselnosti, povezanih z vsakdanjo prakso, delujeta, tako rekoč v preventivi proti akutnim krizam smisla, povezanih z moderno družbo, predvsem pa z modernim pluralizmom in s šibko kolektivno solidarnostjo, dva splošna razloga.

Na eni strani je šibkost kolektivne, moralne solidarnosti, ki je v naši tradiciji povezana s krščansko moralo, vsaj deloma kompenzirana s tem, da je moderni pravni sistem, izhajajoč iz rimskega prava, prevzel nekaj ključnih elementov te morale. Legalizacija morale

pomeni, da so socialne interakcije v sistemu ustanov manj odločilno vezane na kolektivno moralno solidarnost in ožje vezane na abstraktne, anonimne, vse zavezujoče pravne norme. Pomeni pa tudi, da legalizacija seže globoko v vsakdanje življenje.

Na drugi strani prevzame del nalog, ki naj bi jih imel faktično neobstoječi, splošno zavezujoči sistem vrednot, vedno bolj razvita specializirana formalna etika določenih, za družbo in posameznika posebno pomembnih področij. Znak tega je, da se v večini modernih družb, npr. v Združenih državah Amerike, v Nemčiji, Skandinaviji in drugod, razvijajo akademske stroke, ki se ukvarjajo s problemi medicinske etike, poslovne etike, etičnih problemov pri akumulaciji osebnih podatkov v uradnih in neuradnih rokah itd. Na vladni strani se ustanavljajo komisije strokovnjakov (**problem je seveda v tem, kdo je strokovnjak za moralo: filozofi? teologi? zdravniki? pravniki? sociologi?**).

Da bo imela formalna moralizacija posameznih področij v prihodnosti še večji pomen, kažejo različni dogodki na ravni dnevnega novinarstva, npr. razkritje osebnih zdravniških podatkov, korupcijske afere v gospodarstvu, in to ne samo na Balkanu, temveč tudi v Združenih državah Amerike. Na to kažejo tudi dolgoročni problemi raziskovalne etike pri človeški genetiki in pri uporabi genetskih informacij, npr. v evgeniki, zavarovalništvu itd.

Naj zaključim. Legalizacija ključnih elementov morale in moralizacija dilem,

ki se pojavljajo na različnih področjih moderne, tehnološko razvite družbe, kolikor toliko uspešno nadomeščata odsotnost skupnega sistema vrednot in smiselnosti v eni sami samcati družbi, pa naj bo tako velika, kakor so Združene države Amerike, ali pa majhna kakor naša domovina.

**Uvodno predavanje ob podpisu sporazuma o ustanovitvi Fakultete za uporabne družbene študije v Novi Gorici, Nova Gorica, 31. oktobra. 2006. Predavanje je bilo v slovenščini.*

Gornji prispevek objavljamo v počastitev osemdesetletnice (morda cello malo več kot napol) slovenskega rojaka Tomaža (Thomas) Luckmanna, enega ,v svetovnem merilu vodilnih sociologov dvajsetega stoletja. Izhaja z Gorenjske in je gimnazijski študij začel v Škofovih zavodih v Ljubljani. Nato ga je vojna vihra odnesla po svetu , kjer je postal ugledni znanstvenik. Pred nekaj časa smo ga srečali v Ljubljani, kjer je pod naslovom Družba, komunikacija, smisel, transcendenca izšel izbor njegovih najbolj značilnih razprav (od koder je ponatisnjeno naše predavanje). V zahvalo za uspešno znanstveno delovanje in vztrajanje pri slovenskih koreninah, mu ob jubileju tudi družvo SKI izreka iskrene čestitke..

Roger Kimbal

Diktatura relativizma: kdo bo sedaj branil Zahodne vrednote¹.

Ni dejstev, so samo interpretacije (Friedrich Nietzsche)

Če relativizem pomeni prezir ustaljenih kategorij, potem za človeka, ki zase trdi, da je nosilec objektivne zunanje resnice, ni nič bolj relativističnega kot fašistična drža (Benito Mussolini)

Po pravilu le visoko izobraženi in pametni ljudje zanikajo kar je evidentno resnično. Navadni ljudje imajo manj izurjene možgane in več razumevanja. (William T. Stace)

Ni še dolgo tega, ko je za odgovorne, izobražene ljudi veljalo, da so nosilci trdnih moralnih in političnih načel. Kadar so ta načela v nevarnosti, se postavijo v njihovo obrambo. Čim bolj resen je izziv, tem bolj usklajena je obramba.

Kot nas opozarja kanadski pisec Wiliam Gairdner v svoji manj znani, a odlični študiji o relativizmu², je za ustrezno vzgojenega izobraženca dandanes značilno, da ima samosvojo držo do karšnih koli moralnih in političnih idej – beseda principov ni več prava. Ko so te ideje izzvane, se ne pričakuje obrambe pred izzivalcem, ampak popustljivost. Gairdner pravi, da čeprav je morda naš sodobnik širše izobražen, kot njegov manj popustljivi predhodnik, se čuti večvrednega ker

ni vezan na »toga« pravila in moralne vrednote, ker je »toleranten« in »odprt«. Pogosto nastopa kot agitator nekega novega relativizma, oziroma osebne filozofije: »ti delaj po svoje, jaz pa bom po svoje« Mnogi, ki se gibljejo v tem miselnem okviru, se štejejo za vzornike razsvetljenega stanja, ki ga je civilizacija dosegla z velikimi napori. Ko pa jih z vprašanji pritisnemo, priznajo, da se počutijo le nekoliko večvredne, kot nesrečne duše prejšnjih generacij, ki so se morale uklanjati pred moralnimi in verskimi omejitvami«

Javna uporaba amalgama teh drž, ki vodijo v moralno indifferenco, podprto z omotičnim občutkom svojega prav in večvrednosti je to, kar je kardinal Jožef Ratzinger (sedaj papež Benedikt XVI) imenoval diktatura relativizma.

Razumem da je za tiste, ki so očarani od te diktature, opredelitev ortodoksnega katoličana, dovolj močan vzrok za razgovor o njeni primernosti. Če pa jo razumemo preprosto kot sociološko opredelitev (namesto diktature je manj žaljiva beseda zmagoslavje), nam v jeziku Antonija Trolopa pomeni »način kako mi živimo danes«, pri čemer »mi« pomeni »nas« koristnike »moderne razsvetljene države«, ki jo opisuje Gairdner v zgornjem citatu.

Da bi proučili značilnosti in omejitve modernega relativizma, smo ob sodelovanju organizacij »The New Criterion« in »London's Social Affairs Unit« lansko jesen organizirali srečanje na to temo. Predstavljeni prispevki proučujejo različne obrise omotične moralne in epistemološke dediščine, ki ji z eno besedo pravimo »relativizem«. Upam si trditi, da je to zelo utrjeno poimenovanje. Lahko gremo nazaj do Aristotelovega seciranja Protagorove filozofije »človek je mera vseh stvari«, da bi našli opozorilno zastavo o vrstah intelektualne nevzdržnosti, ki jih vsebuje doktrina relativizma. V naših dneh je angleški zgodovinar Paul Johnson lociral modernost sodobnega časa v naročje relativizma. V »Modern Times-u«, ki je njegov dovršen pregled skozi politično in moralno zgodovino 20. stoletja, Johnson celo natančno določi rojstni dan obodbja, ki se ga je lotil opisovati. Razcvet modernega časa, kot pravi Johnson v svojem uvodu, se je začel 29. maja 1919. To je bil dan, ko je bila Einsteinova teorija relativnosti

eksperimentalno potrjena in je tako zdobila vdano vero v Newtonov pogled na svet.

Seveda, teorija relativnosti ni isto kot relativizem. Johnson to priznava, in vendar... Kot drugistavek termodinamike (ki je populariziral besedo »entropija«), ali pa Heisenbergovo »načelo nedoločnosti«, je bila teorija relativnosti del znanosti, ki je vrgel dolgo metaforično senco. Ali je bil narobe razumljen ali pa sploh nerazumljen? To je vseeno. Johnson je v popularnem prevzetju Einsteinove teorije v družbi, pravilno uvidel, da je Einsteinova teorija dober primer »dvojnega učinka« znanstvenih inovatorjev: Te teorije spreminjajo naše razumevanje fizikalnega sveta, toda »menjajo tudi naše predstave. Drugi učinek je pogosto bolj radikalen, kot prvi«.

Objem relativizma je bil znak, simptom, potresnih premikov v človekovem pogledu na svet. Mišljeni so izobraženi ljudje, o katerih je govoril Gairdner. Teh imamo vse več in več. (Ko rečem »izobraženih«, mislim »šolanih« - razlika, ki pravzaprav naredi razliko). Relativizem je na Zahodu bolj in bolj prevzemal vlogo civilne religije. Seveda je bilo nekaj žarišč upora. Imamo pa tudi nekaj znakov, da je samozavestno razširjanje relativizma lahko tudi zapeljivo. Vendar je malo dvoma, da so vrednote in predpostavke relativizma, npr. multikulturalizem, povzročile velike vpadnice, ki vodijo od elite do družbe. To je dejstvo, ki ga je Madison Avenue spoznala in iz njega veliko pridobila. Že

prej sem pisal o popularni oglaševalski kampanji, ki jo je izvedla banka HSBC. Na mnogih velikih letališčih danes ne morete priti do vhoda v svoje letalo, ne da bi se srečali s prebrisano serijo reklam, namenjenih, da bi potniki čestitali sami sebi, ker niso pristaši načel. V zadnjih mesecih je ta kampanja odprla novo poplavo plakatov na vlakih, avtobusih in drugod. To je zapeljiva promocija, čeprav je semantično zahtevna. V začetni fazi je vsak od plakatov sestavljen iz dveh delov enakih slik, poudarjeno označenih z nasprotujočimi si enobesednimi opisi. Npr. slika mladega resnega poslovneža v obleki s kravato nosi napis z oznako »Vodja«, medtem ko je poleg njega slika nog v oguljenem jeansu in ponošenih škornjih z napisom »Sledilec«. Iste slike so nato ponovljene z obrnjenim zaporedjem besed: vodja postane sledilec in obratno. Ostali pari slik so označeni z »Dobro/Slabo«, »Moderno/Tradicionalno«, »Bolečina/Udobje« »Popolno/Nepopolno« itd. In če ste počasni v sprejemanju, vam iz ozadja plakata Ezop ponudi »koristno« moralno: češ, »Če bi vsi mislili enako, se ne bi nikoli nič spremenilo«, ali »Brez predsodkov je najboljši pogled na svet«, ali pa »Ali ni najbolje biti odprt za poglede drugih?«

Vprašanja so seveda mišljena retorično, ali kot pravijo latinisti nonne vprašanja t.j. taka pri katerih pričakujemo odgovor »Da.« Zares so se v zadnjem času pojavili plakati opremljeni z vprašanjem in s tremi možnostmi namesto dveh. Tako lahko vidimo vrsto

energijskih mlinov na veter. Če mislimo na »Naravo«, »Prihodnost« ali »Ječmen v očesu«, smo prišteti med tiste, ki se strinjajo z deklarativno trditvijo: »Različne vrednote bogatijo naš svet.« (Ali res? Ali ni to odvisno od vrednot, ki jih propagiramo?)

Kar HSBC ponosno imenuje kampanja »yourpointofview.com« je brez dvoma uspešen kos njihovega krošnjarjenja. Toda, tu je tudi mučen del propagande. Propaganda za kaj? Tu zadaj je prisotna ironija. Vsa retorična mašinerija teh plakatov sporoča predpostavko, da imamo opravka z duhom izrazite odprtosti in zdrave tolerance za različnost. Naključni prejemnik te srečne misli je HSBC. **Toda realnost sporočila je preprosto največji nepreizkušeni kliše našega časa: da so razlike med ljudmi preprosto v številnih različnih mnenjih in torej (pozor na logiko), da je zapostavljanje med temi različnimi gledišči z očesom, ki daje prednost enemu pred drugim, krivo za intelektualno nesposobnost, ki istočasno pomeni moralni padec (ozkosrčnost, netoleranca, elitizem, etnocentrizem – cel nabor političnih nečednosti).**

Pogosto slišimo, da je antropolog nekdo, ki spoštuje različne vrednote vseh kultur, razen svoje. Mi na Zahodu smo danes taki antropologi. Zanimivo je namreč, da bi zagovorniki relativizma in multikulturalizma morali uporabljati etnocentrizem kot palico, s katero bi topli Zahod. Po vsem tem je ideja in kritika etnocentrizma bistveno zahodnjaška. V zgodovini še ni bilo družbe, ki bi bila bolj

odprta do drugih kultur, kot naša. Niti ni bila nobena tradicija bolj pripravljena na lastno kritiko, kot Zahodna: **lik Sokrata, ki sam sebe brezkončno vabi k samospraševanju in racionalni razlagi, je izrazita slika Zahodnega duha.** Še več, »Zahodna« znanost ni izrazito Zahodna: to je preprosta in jasna znanost. Bila je, bodimo prepričani, izumljena in razvita na Zahodu, namenjena pa je tako prebivalcem doline Nila, kot meščanom New Yorka. Zaradi tega je, zunaj območja humanističnih oddelkov Zahodnih univerz, nora tekma za osvajanje in spoznavanje Zahodne znanosti in tehnologije. Najgloblja neumnost multikulturalizma se kaže v otročji napadalnosti, ki se vzpenja na tehtnost znanstvene razumnosti. Zbadljivo jo predstavlja Afrocentrist, ki preklaplja svoj urejevalnik besedil, da bi napisal knjigo o ozki naravi Zahodne znanosti in hvalil krepost »Afriške poti«.

Bojni pohod HSBC je dokaz, kako daleč so prodrle predpostavke o kulturnem relativizmu. Toda, kar dela plakatno kampanjo za emblem duha časa, je način, kako se v njej nakazuje konsistenten predsodek v sloganu proti predsodkom. Modno oblečen mladenič in blatnež v jeansu, kot tekmeča nista zelo enaka. Moralno breme te kampanje (v nasprotju z namenom obogatiti kliente) nas ne spodbuja, da bi mislili bolj skrbno o tem, kaj pomeni biti vodja, ali sledilec, biti dober, ali slab, biti moderen ali tradicionalen, ampak zatemniti razliko med temi nasprotji.

Namen je, da bi s kratkim stikom zaobšli, ne pa izboljšali svoje zmožnosti razlikovanja. In cilj te spremembe gre vedno na račun ene strani enačbe (še ena ironija: ko bi prevrednotenje, ki ga vsebuje ta kampanja »stališč« res uspelo, bi bila med prvimi žrtvami prav konkurenčna podjetja kot je HSBC). Navidezni izrek tega katekizma je, da so vse kulture enakovredne in je torej dajanje prednosti eni kulturi, intelektualni dediščini, ali moralnemu, oziroma socialnemu redu pred drugim, krivo za etnocentrizem. Ta pa, kot izgleda, ni popolnoma enakopraven, kajti hitro opazimo, da je doktrina kulturnega relativizma vedno uteženi relativizem: dajanje prednosti Zahodni kulturi ali intelektualni dediščini je krivo tako, kot ni krivo dajanje prednosti ostalim tradicijam.

Pogosto pravimo, da je relativizem prepričanje, da ko se dotakne morale, ni več absolutnih vrednot, in ko pridemo do znanja, ni več absolutne resnice. Vredno je razmisliti o uporabi besede absolutno. Če bi imeli zakon proti napačni uporabi nedolžnih besed, bi upravičeno prijavi na OSHA (Agencija za varnost in zdravje) neprimerno uporabo besede absolutno.

Kar relativisti v resnici verjamejo (ali verjamejo, da verjamejo) je: 1.) Ni vrednot, 2.) Ni resnice. Beseda »absolutno« je le blažilen besedni dodatek z namenom prehiteti nesrečnost. Kakšna je potem razlika med izjavo »Ni absolutne resnice« in trditvijo »Ni resnice«. Vzemite si čas. Relativizem

je nazorski pogled Cola Porterja: »Svet je danes postal nor / Dobro je danes slabo / Črno je danes belo... Vse se spreminja.«

Na prvi pogled relativizem lahko izgleda kot šala. To je opojnost jazzovske dobe Cola Porterja: Moralni in epistemološki pobeg od stvarnih skrbi... od vsega, kar je pribilo stvari navzdol in jih prepovedalo. Toda to lebdenje še ne traja dolgo. **Na dnu je relativizem religiozni problem.** »Bog je mrtev«, je izjavil Nietzsche leta 1880. Kar je opazil, je bilo čustveno, ne pa zgodovinsko dejstvo. Neizgovorjena zvestoba nečemu, kar presega spremenljivost človekove želje, je bila (vsekakor med elito) raztreščena. »Če ni Boga, je vse dovoljeno«, je rekel Dostojevski. Kaj to pomeni? Obsežna knjiga Paula Johnsona je delno ilustracija in komentar teh besed Nietzscheja in Dostojevskega. Johnson opazuje **»Med naprednimi rasami odklon in končno propad religioznega impulza, pusti za seboj velikanski vakuum. Zgodovina modernega časa je zgodovina polnjenja tega vakuuma.«**

Relativizem je tema »Modern Times-a«. Na njegovo moralo lahko opozorimo z: »Nevarnost utopizma. Glej: komunizem, idelologija, poklicni politiki, socializem«. Zmerna misel je, kot pravi Johnson: **Lenin je bil npr. zavzet humanitarci, ki je uničil humanitarnost.** V tem je podoben predanosti svetnikov do Boga. Seveda, in tukaj je ovira: »Toda njegova humanitarnost je bila zelo abstraktna strast. V splošnem je vključevala

človeštvo, toda zanj je imel malo ljubezni ali zanimanja, še manj pa do človeka. **Videl je samo ljudi, s katerimi je sodeloval, svoje tovariše. Ne kot posameznike, ampak kot sprejemnike svojih idej.**« Začetnik te veje sentimentalnega humanizma je bil Jean-Jacques Rousseau. Proti koncu svojega življenja je rekel mrmrajoče: »Mislim, da razumem človeka, ljudi pa ne« (niti ni razumel nobenega od svojih petih nezakonskih otrok, ki jih je prepustil sirotišnici). Od Rousseau-ja in njegovega proslavljanja čustev (ki se ne ujemajo z realnostjo) je majhen korak do Robespiera in njegovega vljudnega sladkega govorjenja o **»kreposti in emanacijskem terorju«.** **Lenin je bil utopist. Hitler je bil utopist. Prav tako Stalin, Pol Pot ...** Spisek lahko sami podaljšate. Vsi so spretno prakticirali, kot pravi Johnson, **najbolj radikalno pregreho 20. stoletja, socialni inženiring, stališče, da se lahko človeške osebe premetava okrog, kakor vreče cementa.**

Prišli smo do nove ironije. Namreč, **da sta relativizem in tiranija v resnici normalna sodelavca** in daleč stran od tega, da bi si bila v nasprotju. To preseneča veliko ljudi, kajti na prvi pogled je relativizem s tem, da mehča prevlado dogem, prijatelj svobode. Resnico je jasno videl Mussolini »v obsodbi fiksnih kategorij ter objektivne resnice« z ugotovitvijo, da »ni nič bolj relativističnega kot fašizem«. Vendar ni samo fašisem tisti, ki normalno sloni na relativizmu, kot mehčalcu

morale. Moderne liberalne demokracije gradijo na zaupanju v znanost in tehnologijo. Tudi tukaj se relativizem pokaže kot prijatelj različnih pritiskov dehumanizacije.

Kot pravi Gairdner: »Kjer koli je materialistični prisop k moderni znanosti povezan z relativizmom, lahko napovemo, da se bodo kmalu pojavile moralne in politične izjave o ne vrednosti nekaterih oblik človeškega življenja in o tem kako izločiti določene skupine manjvrednih ljudi, kot npr.»nezaželjenih« otrok s splavom, pa tudi zelo starih ljudi, Judov ali onemoglih, z odkritim genocidom ali evtanazijo.

Zakaj relativizem, ki začenjaj nazakazano obljubo osvoboditve podvrženosti moralnim omejitvam, pogosto konča v objemu nemoralnih okvirov, ki so politično spotakljivi? Del odgovora leži v hipertrofiji pokvarjenosti relati vi- stičnih konceptualnih vodilnih pojmov, kot so »pluralizem«, »različnost«, »toleranca« in podobno. Vsi se sklicujejo na klasične liberalne kreposti, toda izkaže se, da je njihov dober vpliv odvisen od mesta in trenutnega stanja stalnih vrednot. Ob neupoštevanju hierarhije se hitro pokvarijo v okrasne pridevke na ščitih političnih razprav. Obdržijo auro pozitivnih vrednot, v resnici pa so to, kar Gairdner imenuje »izrazi, ki razpršujejo vrednote in služijo kot uradno opozorilo, **naj sprejmejo vse vrste obnašanja drugih brez sodbe in, kar je še bolj pomembno, zadržijo vsa moralna mnenja zase**«. V tem smislu

je krepitev relativizma opogumila ideologijo nepresojanja samo kot uvod v vse bolj izrazito diskriminacijo.

Gairdner opisuje odločen korak, kjer pogoji to omogočajo, bodisi ob vzpostavitvi novega režima, ali kot v Zahodnih demokracijah, kjer je odprt totalitarizem še vedno težko predstavl jiv, za nadaljnje tiho vrivanje, ki presega regulatorno vlogo države. Relativizem je naravna javna filozofija takih režimov, ker zavže vso naravno moralno ali socialno povezujočo moč in jo nadomesti z legalnimi dekreti ter sankcijami države.

Tocqueville v svojem opisu demokratičnega despotizma, po mojem mnenju, ni uporabljal oznake relativizem, ampak je vidno razmejil njegovo politično potomstvo.

Iz celote predstavljenih razprav sledi anatomija relativizma in njegovih konceptualnih bratrancev. Ali pa odgovarjajo tudi na vprašanja drugega dela naslova našega srečanja: »Kdo se bo sedaj dvignil v obrambo Zahodnih vrednot?« V okviru reka, da je razpravljanje o problemu že pol njegove rešitve, je odgovor pozitiven. V globljem pomenu pa je to vprašanje, za katerega nimamo odgovora. Možni odgovor nudi Danijel Johnson, ko pobija relativista Jurgena Habermasa, ki nasprotuje papežu Benediktu XVI. Toda glejte ironijo: vredno je pripomniti, da so med nosilci »zahodnih vrednot« različni prevratniški posredovalci, Lukrecij, Hobbes, Hume, Nietzsche. Njihova imena so v Zahodni tradiciji tako osrednja,

kolikor si je sploh mogoče predstavljati. Toda, in to si je treba dobro vtisniti v spomin, sem spadajo tudi Ajshil, Aritotel, Avguštin, Tomaž Akvinski (če naštejemo samo imena pod A). **Del moči Zahoda so bila njegova intelektualna in moralna prostranstva. Relativizem je razrinil ta prostranstva do absurda. To je v resnici znana skušnjava – lahko rečemo logično spremstvo liberalizma: da z absolutiziranjem svojih vrednot degenerira v svoje**

nasprotje. Wiljema Gairdnerja lahko štejem za optimista, ko misli, da se era relativizma bliža koncu, da »smo ga siti«. Toda zagotovo ima prav, in to sledi iz mnogih njegovih razprav – da je nazadnje življenje brez temeljev v razumu in morali nevzdržno, in da je ponavljajoča se lakota po univerzalnem, nekaj univerzalnega. To je bolj obžalovanje, kot klic k akciji, toda če to priznamo smo že blizu iskanih odgovorov.

¹⁾Uvodno predavanje: <http://www.newcriterium.com/articleprint.cfm/introduction>

²⁾Wiliam Gairdner, *The Book of Absolutes*, McGill-Queens University press

Izvelek iz pravil društva

7. člen: Naloge društva so:

1. vzpodbujati člane k osebnemu in skupinskemu študiju perečih družbenih vprašanj v krščanskem duhu,
2. prirejati predavanja, seminarje in pogovore za člane društva, za ostale pa v skladu z veljavnimi predpisi in v okviru dejavnosti društva,
3. organizirati posvetovanja o posameznih vprašanjih s področja dejavnosti društva,
4. organizirati posebne tečaje za stalno izobraževanje,
5. izdajati društvene publikacije v skladu z veljavnimi predpisi in posredno ali neposredno sodelovati pri drugih javnih občilih,
6. objavljati svoja stališča k aktualnim vprašanjem,
7. povezovati svoje člane s prirejanjem družabnih srečanj, izletov in drugih oblik medsebojnega spoznavanja,
8. sodelovati s podobnimi organizacijami doma in po svetu.

Društvo Slovenski katoliški izobraženci (SKI) je član mednarodne organizacije **Pax Romana**, ki ima svetovalni status pri Združenih narodih v New Yorku, Genevi in na Dunaju pa tudi pri UNESCO v Parizu.

Pax Pomana, in z njo SKI, si prizadeva izražati moderno kulturo v luči krščanske vere z naslednjimi cilji:

- s filozofskimi, znanstvenimi in tehnološkimi prispevki sodelovati v dialogu, da bi ugotovili, kako bi bolje izrazili krščansko vero v okviru današnje kulture in kako bi obogatili kulturo z bogastvom verovanja,
- kritično analizirati glavne ideje in mite, da bi napredovali k svobodnejši, odprtejši in tolerantnejši družbi,
- prispevati k razvoju pravičnosti, svoboščin, človekovih pravic in pravic narodov s ciljem ustvariti mir,
- pospeševati teološko ustvarjalnost ob upoštevanju posebne pristojnosti poklicnih teologov,
- pomagati kritičnim skupinam kristjanov pri usklajevanju njihove zvestobe evangeliju in intelektualne ter moralne odgovornosti,
- pospešiti sodelovanje in dialog tako med skupnostmi različnih verskih tradicij kot tudi med verujočimi in neverujočimi,
- vzpodbuditi kulturne stike, ki temeljijo na spoštovanju različnosti, odpravi nadvlade in diskriminacije ter na priznavanju pluralizma krščanskih občeštev.

VSEBINA

UVODNIK

škof A. Edward Pevec

V SPOMIN ŠKOFU GREGORIJU ROŽMANU

Miha Pintarič

MOLITEV PESNIKA

akademik dr. Kajetan Gantar

LAŽ IN RESNICA O ŠKOFU ROŽMANU

Tomaž Lukman

**OBLIKOVANJE IN POSREDOVANJE SMISLA V POGOJIH PLURALIZMA
MODERNIH DRUŽB**

Roger Kimbal

DIKTATURA RELATIVIZMA: KDO BO SEDAJ BRANIL ZAHODNE VREDNOTE